(1)

सर्वविधमौक्तिकैः॥ भवापकः परिहार्यः कटको वलयो स्त्रियां॥७॥ केयूरमंगदं तुल्ये स्त्रि
भि गुलीयकमूर्मिका॥ साक्षरा गुलिमुद्रा कंकणं करभूषणं॥८॥ स्त्रीकर्ण्यां मेखला काञ्ची सप्तकी रश
नातथा॥ कीबेसारसनं चाथ पुंस्कर्ण्यां शृंखलं त्रिषु॥९॥ पादांगदं तु कोटिर्मं जीरनूपुरौ स्त्रियां॥ हंस
कः पादकटकः किंकिणीक्षुद्रघंटिका॥१०॥ त्यक्फूरकिमिरोमाणि वस्त्रयो निर्दशात्रिषु॥ वाल्कंसौमादि
फलतु कार्पासं बादरं चतत्॥११॥ कौशेयं कृमिकोशोत्थं कंबलं मृगरोमजं॥ अनाहतं निष्प्रवाणि तत्रकं च नवं
वरं॥१२॥ तस्यादुकूलमनीयं यद्धौतयोर्वस्त्रयोर्युगं॥ पत्रोर्णं धौतकौशेयं बहुमूल्यं महाधनं॥१३॥ क्षौमं दु
कूलं स्यादेतन्नीवीतं प्रावृतौ त्रिषु॥ स्त्रियां बहुस्वे वस्त्रस्य दशाः स्युर्वस्तयो द्वयोः॥१४॥ दैर्घ्यमायामआनाहः परिणाहः

(2)

अमर० २२

विशीर्णकं ॥ पटच्चरं जीर्णवस्त्रं समौ न तु कर्कटौ ॥ १५ ॥ वस्त्रमाच्छादनं वासश्चैलं वसनमंशुकं ॥ क्षौमं तु कक्षटी स्त्री स्यात् दुकूलं
राशिः स्थूलशाटकः ॥ १६ ॥ निचोलः प्रच्छदपटः समौ रल्लककंबलौ ॥ अंतरीयोपसंव्यानपरिधानान्यधोंशुके ॥ १७ ॥ हो प्रावारो
तरासंगौ समौ दहतिका तथा ॥ संव्यानमुत्तरीयं स्यात् क्षौमः कार्पासकौ स्त्रियां ॥ १८ ॥ नीवारः स्यात्प्रावरणो हिमानिलनिवारणः ॥
अधोरुकं वरस्त्रीणां स्यात् चंडातकमंशुकं ॥ १९ ॥ स्यात् चित्रापटी नेत्रप्रोतात्रपटं हियत् ॥ अस्त्रीवितानमुल्लोचो दूष्या
धौ वस्त्रवर्त्मनि ॥ २० ॥ प्रतिसीरा जवनिका स्यात् तिरस्करणी च सा ॥ परिकर्मांगसंस्कारः स्यान्मार्जिर्मार्जनाम्जा ॥ २१ ॥ उ
द्वर्तनोत्सादनेद्वसमेआप्लवअप्लवाः ॥ स्नानं चर्चा तु चार्चिक्यं स्यात् सकौथप्रबोधनं ॥ २२ ॥ अनुबोधः पत्रलेखापत्रौ तु कि
रिमेसमे ॥ तमालपत्रतिलकचित्रकाणि विशेषकं ॥ २३ ॥ द्वितीयं चतुरीयं च स्त्रियामथ कुंकुमं ॥ काश्मीरजन्माग्निशिखं २२

(2A)

कुंकु लाख

बरंबा स्त्रीकुपीतने ॥२४॥ रक्तसंकोचपि गुनंधी रक्तेहितचंदनं ॥ लाक्षारसोजतुकीबेयावोलक्तोद्रुमामयः ॥२५॥ लवंगं देवकु

लवंग

सुमं श्रीसंज्ञमथजायकं ॥ कालीयकंचकालानुसार्यंचाथसमार्थकं ॥२६॥ वंशिकागुरुराजाहलोहंक्रिमिजजोगकं ॥ कोलागुर्व

अगर कृष्णागर

गुरुतुस्यांगस्यामहिगंधियत् ॥२७॥ यक्षधूपसर्जरसोराल्कसर्वरसावपि ॥ बहुरूपोपथरुकधूपकृत्रिमधूपकौ ॥२८॥ तरुष्कः

राल दशांगधूप

पिंडकःसिंहोयावनोपथपायसः ॥ श्रीवासोरुकधूपोपी श्रीमे दवदारु

सालफली

कस्तूरी

मृगनाभिर्मृगमदःकस्तूरीचाथकालकं ॥ कक्कोलकं

काषुरचिनी

कोशफलमथकर्पूरमस्त्रियां ॥३०॥ घनसारश्चंद्रसंज्ञःसिताभ्रोहिमवालुकः ॥ गंधसारोमलयजोभद्रश्रीश्चंदनोस्त्रियां ॥३१॥ ते

कापूर मलयजचंदन

रक्तचंदन

रा जायफल

रक्तपर्णीकंगोशीर्षंहरिचंदनमस्त्रियां ॥ तिलपर्णीतुपत्रांगंरजनंरक्तचंदनं ॥३२॥ कुचंदनंचाथजातीकोजातीफलेसमे ॥

बकाआदिचूर्ण

कर्पूरागुरुकस्तूरीकक्कोलैर्यक्षकर्दमः ॥३३॥ गात्रानुलेपनीवर्त्तिर्वर्णकोस्त्रीविलेपनं ॥ चूर्णानिवासयोगोस्युभावितंवासि

(3)

अमर० तत्रेषु ॥ ३४ ॥ संस्कारो गंधमाल्याद्यैर्यस्यात्तदधिवासनं ॥ माल्यं माला (पुष्पमाला) जौ मूर्धिकेशा मध्यतु गर्भकः ॥ ३५ ॥ प्रा

भृ ष्ठकं शिखालंबिपुरोन्यस्तलतामकं ॥ प्रालंबं मृदुलंबिस्याकंठादेकक्षिकं तु तत् ॥ ३६ ॥ यत्तिर्यक्षिप्तमुरसि

शिखास्वाधीडशेखरे ॥ रचना स्यात्सरिस्यंदआभोगः परिपूर्णता ॥ ३७ ॥ उपधानं तूपबर्हः शय्यायां शयनीयवत् ॥

शयनं मंचपर्यंकः पल्यंकः खट्वा (पलंग बाज) या समाः ॥ ३८ ॥ गेंडुकः कंदुकः दीपः प्रदीपः (दिवा) पीठमासनं (पाट। आसन) ॥ समुद्गकः संपुटः (संपुष्ट)

ति याहः पतद्ग्रहः ॥ ३९ ॥ प्रसाधनी कंकः कर्णी (बिकदाणी) कोपि क्षतः पटः (बुको) सदः ॥ दर्पणो मुकुरादर्शौ व्यजनं तालवृंतकं (अर्सा विजणा) ॥ १४० ॥ छ ॥ राम ॥

॥ इति नृवर्गः ॥ छ ॥ संतातिर्गोत्रजननकुलान्यभिजनान्वयाः ॥ वंशान्वयौ वा संतानो वर्णास्युर्ब्राह्मणादयः ॥ १ ॥ विप्रः ॥ २ ॥

क्षत्रियो विट् शूद्रश्चातुर्वर्ण्यमिति स्मृतं ॥ राजबी जीराजवंश्यो बीज्यस्तु कुलसंभवः ॥ २ ॥ महाकुलकुलीनार्यस

(राजवंशी) (राजवंशी मात्र जो जन्म को २)

(3A)

पापतीभार्यापतीचतौ॥ गर्भाशयोजरायुस्यादुल्बंचकललंस्त्रियां॥३८॥ सूतिमासोवैजननंगर्भोभ्रूणइमोसमौ॥ तृतीया
प्रकृतिर्षंढःक्लीबःपंडोनपुंसकं॥३९॥ शिशुर्बालःशिशुर्बाल्यंतारुण्ययौवनंसमे॥ स्यात्स्थविरंतुवृद्धेवृद्धसंवृद्धिवार्धकं॥४०॥
पलितंजरसाशौक्ल्यंकेशादौविरसोजरा॥ स्यादुत्तानशयाडिंभःस्तनपायीस्तनंधयी॥४१॥ बालस्तुस्यान्माणवकोव
यस्यतरुणोयुवा॥ प्रवयाःस्थविरोवृद्धोजीनोजीर्णोजरन्नपि॥४२॥ वर्षीयानवृद्धोज्यायान्पूर्वजस्त्वग्रियोग्रजः॥ ज
घन्यजेस्युःकनिष्ठयवीयांसोवरजानुजाः॥४३॥ अयंसोदुर्बलस्तोबलवान्मांसलोसलः॥ तुंदिलस्तुंदिभःस्तुंदिहृत्कु
क्षिःपिचिंडिलः॥४४॥ अवटीटोवनाटश्चावभ्रटोनतनासिके॥ केशवःकेशिकःकेशीबलिनौबलिभःसमौ॥४५॥ विक
लांगस्तुयोगदःखर्वोह्रस्वश्चवामनः॥ खरणस्यात्खरणसोविग्रस्तुगतनासिकः॥४६॥ खुरणास्यात्खुरणसः

अमर १९ त्य

प्रसृप्रगतजानुकः॥ऊर्ध्वजानुस्यात्संशुसंहतजानुकः॥४७॥स्यादेडबधिरः कुब्जो गुडुलः कुरैकुक्षिः॥ष्ठ
शिरस्तनोश्रोणिः पंगुर्मुंडस्तुमुंडितः॥४८॥वलिरल्कैकरेखोऽरेखजस्त्रिषु जेरावरः॥जडुलः कालकः पिप्पुस्तिल
कस्तिलकालकः॥४९॥अनामयस्यादारोग्यं चिकित्सा तत्प्रतिक्रिया॥भेषजौषधभेषज्यान्यगदो जायुरेस्यपि॥
स्त्रीरुगुजा चोपतापरोगव्याधिगदामयाः॥क्षयः शोषश्च यक्ष्मा च प्रतिश्यायस्तु पीनसः॥५१॥स्त्रीक्षुतस्तुतंस्त्रवः
पुंसिकासः स्तंस्त्रवथुः पुमान्॥रोगफस्तु श्वयथुः पादस्फोटो विपादिका॥५२॥किलासः सिध्मकध्वांतुपामपामा
विचर्चिका॥कंडूः खर्जूश्च कंडूयोविस्फोटः पिटकास्त्रिषु॥५३॥ष्ठीलाह्वियामीमसः क्लीबे नाडीव्रणः पुमान्॥कोठो मं
डलकुष्ठश्वित्रदुर्नामकाः स्त्रियां॥५४॥अगदहस्तु विबंधे स्यात्ग्रहणी तु कलवादिका॥प्रछर्दिका वमिश्च स्त्री

१९

(6A)

वोकारी महारोगाः स्वतंत्रा इमे

पमांस्तुवमथुसमाः ॥५५॥ व्याधिभेदाविद्रधिः स्त्री ज्वरमेहभगंदरौ ॥ श्लीपदं पावस्मीकं केशघ्नं [illegible] ॥५६॥ अन्यरी

मुत्रकृच्छ्रं स्यायूर्वं शुत्रावधास्त्रिषु ॥ रागहर्षगदकारो भिषग्वैद्योचिकित्सकौ ॥५७॥ वातो निरामयः कु [illegible] निर्गतो घो

गदात् ॥ रागक्षीणप्राणी रोगी कालीखरूजे कोरडीखरूज

रागक्षीणप्राणी ॥ ग्लानेग्लास्तु आमयावी विकृतो व्याधितो पटुः ॥५८॥ आतुरोभ्यमितोभ्यातः समो वामनकुब्जौ दद्रुणो दद्रुरोगी

मूकव्याधि वातरोगीपुरुष बहुतरुगवर्णीपुरुष पित्तकी नेत्ररोगी चक्षुहीनो तात

स्यादर्शोरोगयुतोर्शसः ॥५९॥ वातकी वातरोगी स्यात्स्यातिसारातिसारकी ॥ स्युः किंनाक्षेचुरुचिरुपदंशः किंनेष्टिचा

ध्यमी ॥६०॥ उन्मत्तउन्मादवति श्लेष्मणः कफी ॥ सुजो भुजेरुजावध्नाभौतुं लतुं हिमौ ॥६१॥ कैलासीश्लेष्म

अंधलाः भोंदु अलीतो वीर्य पित्त कफ

ऊधोदृक्मूर्खोलमूर्तमूर्छितौ ॥ शुक्रे तेजो रेतसी च बीजवीर्यद्विणि च ॥६२॥ मायुः पित्तं कफं श्लेष्मा स्त्रियां तु त्वग

मांस पाटरेमांस

सृग्धरा ॥ पिशितं तत्तरसमांसं पलं तु क्रव्यमामिषं ॥६३॥ उत्तसंशुष्कमांसं स्यात्तद्दुरत्रिलिंगकं ॥ रुधिरस्य पलो

या२

(5)

अमर २०

हितास्त्ररक्तक्षतजश्रोणितं ॥६४॥ वृक्कौ प्रमांसं हृदयं हन्मेदस्तु वपा वसा ॥ पश्चाद्ग्रीवा शिरामन्या नाडी तु धमनिः शिरा ॥६५॥ कं

तिलकं कामं मस्तिष्कं गोदं किट्टं मलं स्त्रियां ॥६६॥ अत्र पुरीतदुत्स्रस्तु क्लीबे पुंसि थवस्त्रसा ॥६६॥ स्नायुः स्त्रियां कलख

डयकृतीतु समे इमे ॥ स्रणिका स्यंदिनी लाला दूषिका नेत्रयोर्मलं ॥६७॥ मूत्रं प्रस्रावउच्चारावस्करो रोम लोम कूपः ॥ पुरी

षं गूथवर्चस्कमस्त्री विष्ठा विड्गौ स्त्रियां ॥६८॥ स्यात्कर्परः कपालः स्त्री कीकसं कुल्यमस्थि च ॥ स्याच्छरीरास्थि कंकालः

पञ्जरास्थि तु कङ्कालः ॥६९॥ शिरास्थि कपालं टिस्त्री पार्श्वास्थि तु पार्श्वुकौ ॥ अंगं प्रतीकोवयवो पद्मनाथकलेवरं ॥७०॥

गात्रं वपुः संहननं शरीरं वर्ष्म विग्रहः ॥ कायो देहः क्लीबे पुंसि स्त्रियां मूर्तिस्तनुस्तनूः ॥७१॥ पादोंघ्रिः पदं पादः पदंघ्रिः श्च

रणो स्त्रियां ॥ तद्गुल्फौ घुटिके गुल्फौ पुमान्पार्ष्णिरघस्तयोः ॥७२॥ जंघा तु प्रसृता जानू रुपरि पीठी वरूथ स्त्रियां ॥ सं

क्लीबे पुमान्ऊरुस्तत्संधिः पुंसि वंक्षणः ॥७३॥ गुदं च पायुः पायुर्मेढ्रं स्तनौ भरथोद्वयोः ॥ कटीनाश्रोणिफलकं कटिः श्रोणिः

(5A)

स्त्रीचे [illegible] मागील भाग पुठ्ठाभाग माकड हडावरील भोवरे शिरि कटिमांसपिंड

ककुद्मती ॥७४॥ पश्चाच्चितबस्तीकस्यांकुंबेतुजघनंपुरः ॥ कूपकौतुनिबस्थौ द्वयहीनबुकंदरे ॥७५॥ स्त्रियांस्फिचौकटिप्रोथा

बुपस्थोपस्थमाणयः ॥ भगंयोनिर्द्वयोरिश्रोणीमेढ्रोमेहनशेफसी ॥७६॥ मुष्कौडकोशौवृषणौ एषुवंशाधरत्रिकं ॥ पिण्डि

कुस्त्रीजठरोदरंतुदस्तनौकुचौ ॥७७॥ उरस्यौरस्थ[illegible]दौपुंसिवक्षोरुहपयोधरौ ॥ चूचुकंतुकुचाग्रस्यांनाभिरुंभुज[illegible] ॥७८

उरोवक्षश्चवक्षश्चएकंतुचरमंतनोः ॥ स्कंधोभुजशिरःसोल्लीसंधीतस्यैवजत्रुणी ॥७९॥ बाहुमूलेकक्षौपार्श्वमस्त्रीत

योरधः ॥ मध्यमंचावकाशंचमध्यंस्त्रीहोपरोद्वयोः ॥८०॥ भुजबाहूप्रवेष्टौदोःस्यात्कफोणिस्तुकूर्प[illegible] ॥ अस्यापस्त्रि

यांदंडस्याग्रकरस्तस्यचाप्यधः ॥८१॥ मणिबंधादकनिष्ठंकरस्यकरभोबहिः ॥ पंचशाखःशयःपाणिःतर्जनीस्यात्प्रदे

शिनी ॥८२॥ अंगुल्यःकरशाखास्युःपुंस्यंगुष्ठःप्रदेशिनी ॥ मध्यमानामिकेचाथकनिष्ठेचेतिताःक्रमात् ॥८३॥

Rajasthan Mandal, Dhule and the Jain Vishva Bharati Institute, Ladnun. www.udayprasad.com

(6)

अमर ॥२१॥

पुनर्भवुः करुहो नखस्त्रीनखरो स्त्रियां॥ प्रादेशस्तालुगोकर्णो तर्जन्यादियुतेततः॥८४॥ अंगुष्ठेसकनिष्ठेस्या
द्वितस्तिर्द्वादशांगुलः॥ पाणौचपेटप्रतलप्रहस्तौविस्तृतांगुलौ॥८५॥ द्वौसंहतौसंहतलौप्रतलौवामदक्षि
णौ॥ पाणिर्निकुञ्जःप्रसृतिस्तौयुतावंजलिःपुमान्॥८६॥ प्रकोष्ठेविस्तृतकरेहस्तोमुष्टयातुबद्धया॥सरत्नि
स्यादरत्निस्तुनिष्कनिष्ठेनमुष्टिना॥८७॥ व्यामोबाहुःसकरोरत्नितयोस्तिर्यगंतरं॥ऊर्ध्वविस्तृ
तदोःपक्षिणि नृमानेपौरुषंत्रिषु॥८८॥ कंठोगलोथवायांशिरोधिःकंधरेयपि॥कं
बुग्रीवात्रिरेखोसौवदुर्घाटकंकाटिकौ॥८९॥ वक्त्रास्यवदनंतुंडमाननंलपनंमुखं॥क्लीबेघ्राणंग
धवहाघोणानासाचनासिका॥९०॥ ओष्ठाधरौतुरदनच्छदौदशनवाससी॥अधस्तोबुकंगंडौक

कोश

ग्री ३

२१

(6A)

पोलो मसराहनुः ॥८१॥ रदनादन्तानादंतारदाः स्तालुतुकाकुदं ॥ रसज्ञारसना जिह्वा प्रातापाछस्य सृक्किणी ॥८२॥

ललाटमलिकं गोधिरूर्ध्वे दृग्भ्यां भ्रुवौ स्त्रियौ ॥ कूर्चं मध्यं भ्रुवोर्मध्ये तारा कीणः कनीनिका ॥८३॥ लोचनं नयनं

नेत्रमीक्षणं चक्षुरक्षिणी ॥ दृग्दृष्टिः स्त्री अश्रु नेत्राबु रोदनं चास्रमस्रुच ॥८४॥ अपांगौ नेत्रयोरंतौ कटाक्षौ पांगदर्शने ॥ कर्णो दृग्ग्रहो श्रवः श्रुतिः स्त्री श्रवणं श्रवः ॥८५॥ उत्तमांगं शिरः शीर्षं मूर्धा मस्तकं स्त्रियां ॥ चिकुरः कुंतलो वालः कचः केशः शिरोरुहः ॥८६॥ तद्वृंदं केशिकं केश्यमलकाश्चूर्णकुंतलाः ॥ तल्लाटे भ्रमरकाः काकपक्षः शिखंडकः ॥८७॥ कबरी केशवेशो थ धम्मिल्लः संयतः कचाः ॥ शिखा चूडा केशपाशः शिखंडिनस्तु सटा जटाः ॥९८॥

(७)

अमर० ॥२२॥

वेणिः प्रवेणिः शीर्षण्या शिरस्यो विरदः कचे ॥ पाणिः पक्षश्च हस्तश्च कलापाथ कचावसे ॥ रुहः तनूरुहः लोम तद्वद्धौ श्मश्रु

पुंमुखे ॥ आकल्पवेषे नेपथ्यं प्रतिकर्म प्रसाधनं ॥ १०० ॥ दशैते विशदालंकृतालंकरिष्णुश्च मंडितः ॥ प्रसाधितालंकृतश्च

भूषितः परिष्कृतः ॥ १०१ ॥ विभ्राट् भ्राजिष्णुरोचिष्णुभूषणं स्यादलंक्रिया ॥ अलंकारस्त्वाभरणं परिकरो

विभूषणं ॥ १०२ ॥ मंडनं चाथ मुकुटं किरीटं पुंनपुंसकं ॥ १०३ ॥ चूडामणिः शिखारत्नं तरलो हारमध्यगः ॥ वैकक्षः

कक्षापरिहितः स्यात्पत्रपाश्यो लुलाटिका ॥ १०४ ॥ कर्णिकातालपत्रं स्यात्कुंडलं कर्णवेष्टनं ॥ ग्रैवेयकं कंठभूषा लंब

नं स्याल्लंबितकं ॥ १०५ ॥ स्वर्णैः प्रालंबिका थोरःसूत्रिका मौक्तिकैः कृता ॥ हारो मुक्तावली देवच्छंदः सोरःतयष्टिका ॥ १०६ ॥

हारभेदा यष्टिभेदा [illegible] गोस्तनाः ॥ अर्धहारो माणवकं एकावल्येकयष्टिका ॥ १०७ ॥ रत्नमाला स्यात्स

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com